

Ιούλιος 2021

## Ελληνικά τρόφιμα: Μετά τη διεύθυνση στις διεθνείς αγορές, επόμενο στοίχημα είναι η ενδυνάμωση της παραγωγής

### **Τζέση Βουμβάκη**

Deputy Chief Economist

+30 210 3341549

e-mail: fvoumv@nbg.gr

### **Αθανασία Κουτούζου**

Head of Entrepreneurship and

Business Analysis

+30 210 3341528

e-mail: koutouzou.ath@nbg.gr

### **Θεόδωρος Γιούρας**

Economist

+30 210 3341457

e-mail: giouras.theo@nbg.gr

Στην ιδιαίτερα απαιτητική χρονιά της πανδημίας, ο αγροδιατροφικός τομέας εμφάνισε εντυπωσιακή ανθεκτικότητα, σημειώνοντας οριακή άνοδο κύκλου εργασιών, έναντι πτώσης 14% για τη λοιπή βιομηχανία.

Βασικό στήριγμα του κλάδου ήταν η αύξηση εξαγωγών (+11%, για τα τρόφιμα-ποτά, έναντι 3% για το σύνολο προϊόντων), που χαρακτηρίστηκε από μεγάλο εύρος τόσο ως προς τα εξαγόμενα προϊόντα (με φρούτα-λαχανικά και γαλακτοκομικά να ξεχωρίζουν), όσο και τους προορισμούς (με αυξημένη διεύθυνση σε ανεπτυγμένες αγορές της Ευρώπης – συνεχίζοντας την επιτυχημένη στρατηγική της προηγούμενης δεκαετίας).

Το επόμενο στοίχημα για τον κλάδο είναι η ενδυνάμωση της παραγωγικής βάσης, καθώς η αύξηση εξαγωγών την προηγούμενη δεκαετία (+60% στο διάστημα 2009-2020) απλώς αντιστάθμισε την πτωτική πορεία της κατανάλωσης. Κρίσιμη συνεπώς κρίνεται η αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης (€31 δις) καθώς και της ΚΑΠ (€19,2 δις), ώστε να αντιμετωπιστούν χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες του κλάδου.

Βάσει των εκτιμήσεων της ΕΤΕ, η προσέγγιση των επιδόσεων λοιπών ευρωπαϊκών χωρών σε όρους i) τεχνολογίας (R&D), ii) branding iii) τυποποίησης και iv) συνεργασιών θα μπορούσε να οδηγήσει σε διπλασιασμό της προστιθέμενης αξίας του αγροδιατροφικού τομέα (όφελος της τάξης των 13 δις σε όρους προστιθέμενης αξίας).



## Η επιτυχημένη εξαγωγική στρατηγική ως ασπίδα στις κρίσεις

Αδυναμίες στην παραγωγική διαδικασία – αγροτική και μεταποιητική

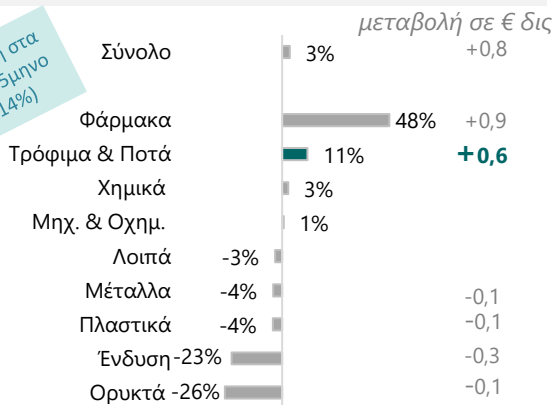
Το στοίχημα της επόμενης ημέρας

# Οι δυνατές εξαγωγές κράτησαν όρθια τα ελληνικά τρόφιμα στην πανδημία...

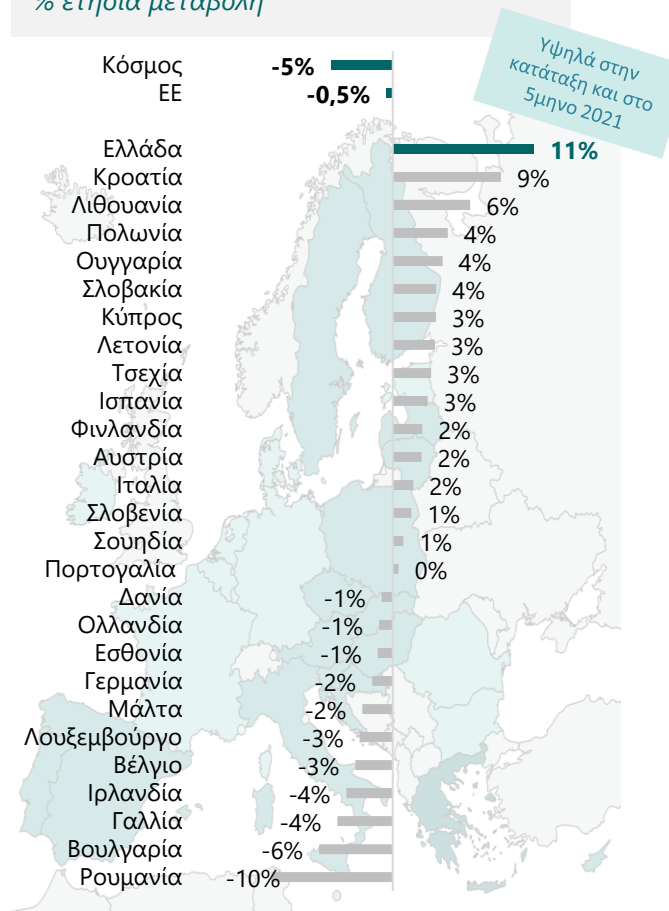
## Πωλήσεις ελληνικού εταιρικού τομέα 2020 % ετήσια μεταβολή



## Ελληνικές εξαγωγές 2020 % ετήσια μεταβολή



## Εξαγωγές τροφίμων και ποτών 2020 % ετήσια μεταβολή

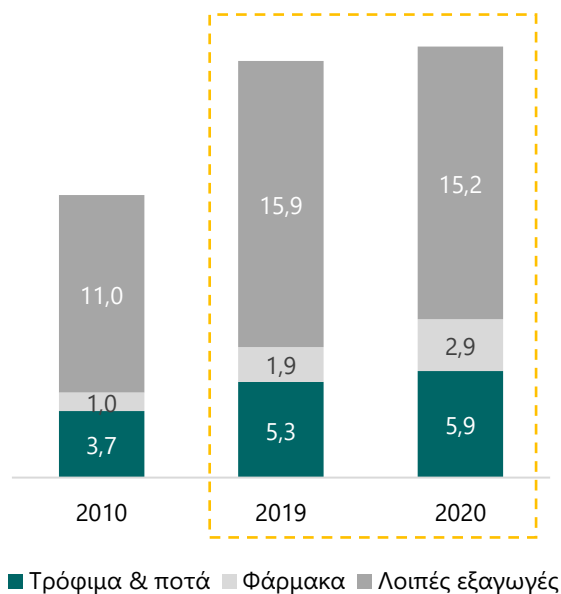


\* Πορεία που καταγράφεται και στο τετράμηνο Ιανουαρίου - Απριλίου 2021 με άνοδο 12% έναντι σταθερότητας για την ΕΕ (0%).

Πηγές: Eurostat, OECD, ΕΛΣΤΑΤ, ICAP DATA

- Οι πρωτοφανείς συνθήκες που επικράτησαν το 2020 λόγω της πανδημίας αναμενόμενα αντικατοπτρίστηκαν στην εγχώρια οικονομική δραστηριότητα, οδηγώντας σε πτώση -8,2% στο ελληνικό ΑΕΠ και -14% στον κύκλο εργασιών του επιχειρηματικού τομέα, με την επίδραση να ποικίλει στους επιμέρους κλάδους. Ο αγροδιατροφικός τομέας κατέγραψε ουσιαστική συγκράτηση, καθώς ο αγροτικός κλάδος πέτυχε διεύρυνση του κύκλου εργασιών κατά 3% σε ετήσια βάση, ενώ η βιομηχανία τροφίμων υποχώρησε μόλις 1% έναντι 14% της λοιπής βιομηχανίας.
- Κύριο στήριγμα του κλάδου ήταν οι εντυπωσιακές επιδόσεις σε όρους εξαγωγικής δραστηριότητας, με τις εξαγωγές τροφίμων και ποτών να αυξάνονται κατά 11% το 2020 (έναντι 3% για το σύνολο εξαγωγών εκτός πετρελαίου), σημειώνοντας τη δεύτερη καλύτερη επίδοση μετά τα φάρμακα (+48%).
- Αξίζει να σημειωθεί ότι η σημαντική αύξηση εξαγωγών τροφίμων και ποτών κατατάσσει την Ελλάδα στην πρώτη θέση μεταξύ των ευρωπαϊκών της εταιρών (με τις ευρωπαϊκές εξαγωγές να σημειώνουν οριακή πτώση κατά -0,5% το 2020), ενώ η δυναμική διατηρείται και εντός του πρώτου τετράμηνου του τρέχοντος έτους.

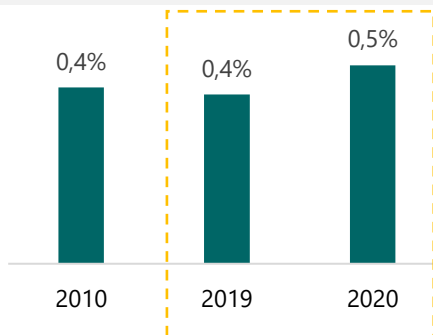
## Ελληνικές εξαγωγές προϊόντων δισ €



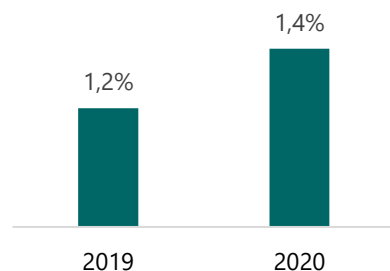
\* εκτός πετρελαίου

Πηγές: Eurostat, OECD, ΕΛΣΤΑΤ, ICAP DATA

## Μερίδιο ελληνικών τροφίμων στον κόσμο % των παγκόσμιων εξαγωγών



## Μερίδιο ελληνικών τροφίμων στην Ευρώπη\* % των ευρωπαϊκών εξαγωγών



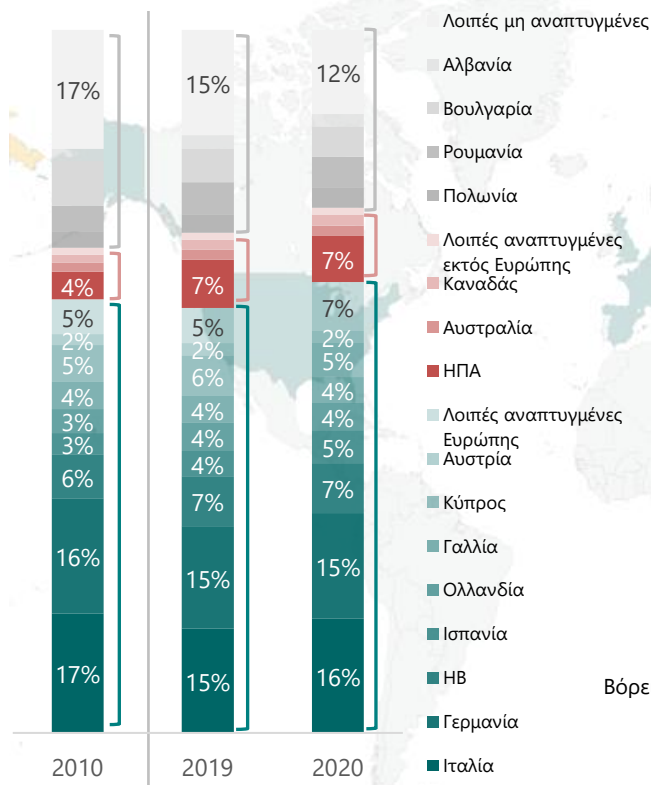
\* Τα μερίδια αγοράς αναφέρονται στις εξαγωγές Ελλάδας και ΕΕ(27), εξαιρώντας το Ην. Βασίλειο

- Η αύξηση εξαγωγών που σημειώθηκε το 2020, ουσιαστικά συνέχισε την ανοδική πορεία της προηγούμενης δεκαετίας, με τις εξαγωγές τροφίμων-ποτών να προσεγγίζουν τα €6 δισ το 2020, από €3,7 δισ το 2010, που αντιστοιχεί σε άνοδο της τάξης του 60%, έναντι αύξησης 50% στις λοιπές εξαγωγές (και 35% εξαιρώντας τα φάρμακα).
- Παράλληλα, η πορεία αυτή συνέβαλε ουσιαστικά στην διεύρυνση μεριδίων στις διεθνείς αγορές, με τις ελληνικές εξαγωγές τροφίμων και ποτών να καλύπτουν
  - το 1,4% των ευρωπαϊκών εξαγωγών (μερίδιο ενισχυμένο κατά 17% το 2020) και
  - το 0,5% των παγκόσμιων εξαγωγών (μερίδιο ενισχυμένο κατά 10% το 2020).

# Η αυξημένη διείσδυση στις αναπτυγμένες ευρωπαϊκές αγορές ήταν το βασικό στήριγμα του κλάδου το 2020...

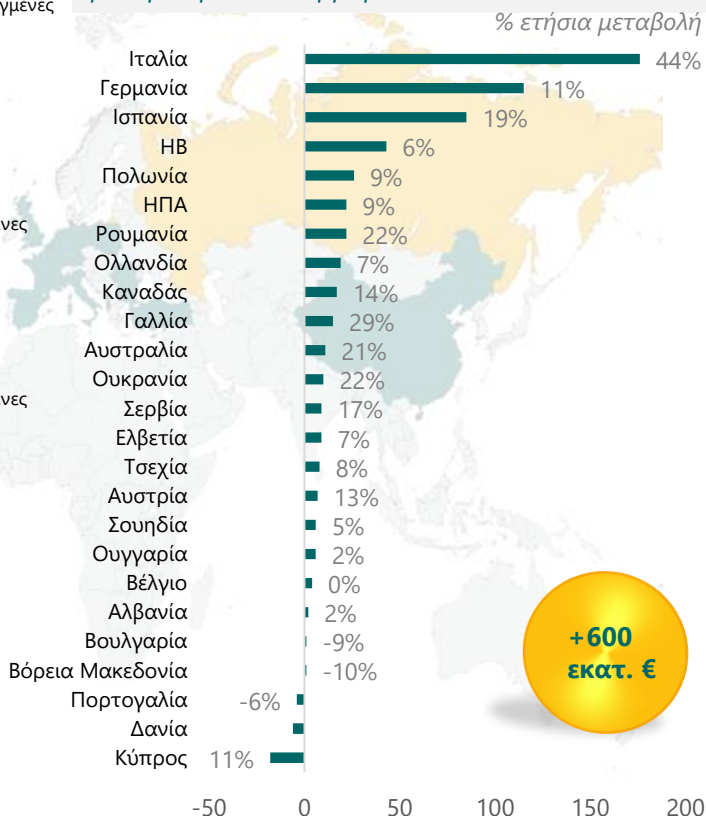
## Εμπορικοί εταίροι

% ελληνικών εξαγωγών τροφίμων



## Προορισμοί ελληνικών εξαγωγών τροφίμων 2020

μεταβολή σε εκατομμύρια €

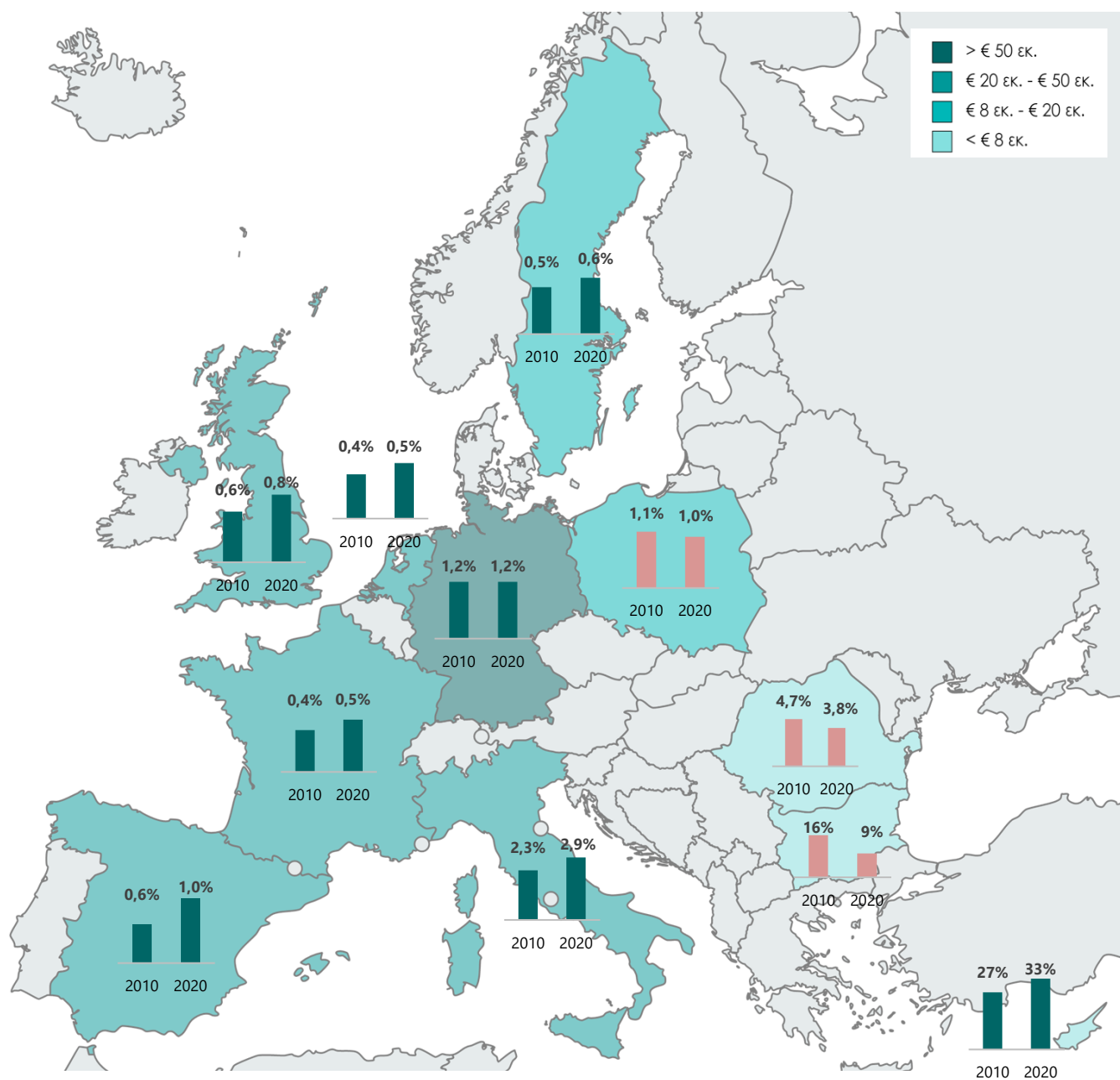


**+600  
ΕΚΑΤ. €**

Πηγές: Eurostat, UKTradeInfo

- Όσον αφορά τις χώρες προορισμού των ελληνικών εξαγωγών τροφίμων-ποτών, βασικοί εταίροι είναι ανεπτυγμένες αγορές της Ευρώπης (απορροφώντας το 65% των ελληνικών εξαγωγών), με ισχυρούς πόλους τη γειτονική Ιταλία (16% για το 2020), τη Γερμανία (15%), το Ηνωμένο Βασίλειο (7%) και την Ισπανία (5%), ενώ από χώρες εκτός Ε.Ε. σημαντικό μερίδιο των εξαγωγών καταλήγει στις Η.Π.Α. (7%).
- Όσον αφορά το 2020, η άνοδος των ελληνικών εξαγωγών τροφίμων-ποτών στηρίχθηκε σε ευρεία βάση, με τους περισσότερους προορισμούς να σημειώνουν άνοδο. Τέσσερις χώρες κάλυψαν το 70% της ανόδου:
  - η Ιταλία με άνοδο €176 εκατ. (+22%), με τις ελληνικές εξαγωγές να καλύπτουν το 2,9% των εισαγωγών της χώρας,
  - η Γερμανία με άνοδο €115 εκατ. (+15%), με μερίδιο 1,2% της εσωτερικής αγοράς,
  - η Ισπανία με άνοδο €85 εκατ. (+44%) και μερίδιο 1% των ισπανικών εισαγωγών, και
  - το Η.Β. με άνοδο €43 εκατ. (+11%) και μερίδιο 0,8% των βρετανικών εισαγωγών.
- Επιπλέον, αξιοσημείωτη εμφανίζεται η άνοδος της εξαγωγικής ροής προς την αγορά των ΗΠΑ που το 2020 σκαρφάλωσε στα €390 εκατομμύρια (+6% σε σχέση με τα €368 εκατομμύρια του 2019) μετά από μια εντυπωσιακή πορεία της δεκαετίας που έκλεισε 167% ψηλότερα (από €146 εκατομμύρια το 2010).

## ... κεφαλαιοποιώντας την επιτυχημένη εξωστρεφή στρατηγική της προηγούμενης δεκαετίας



Πηγές: Eurostat, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

\* Τα μερίδια αγοράς αναφέρονται στην διείσδυση των Ελληνικών εξαγωγών στις εισαγωγές των εικονιζόμενων χωρών

\*\* Οι πράσινες μπάρες απεικονίζουν άνοδο μεριδίου ενώ οι κόκκινες πτώση

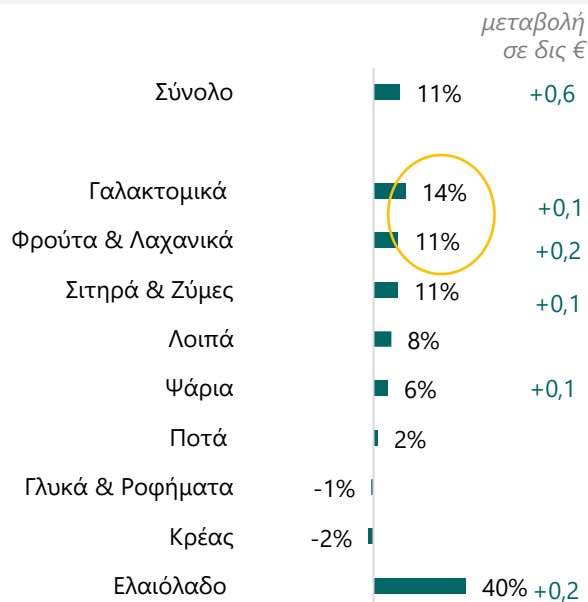
➤ Ειδική μνεία αξίζει να γίνει στην επιτυχημένη εξωστρεφή στρατηγική των ελληνικών εξαγωγών τροφίμων, καθώς πέτυχαν αυξημένη διείσδυση σε όλες τις ανεπτυγμένες αγορές της Ευρώπης, με σταδιακή απομάκρυνση από χώρες χαμηλότερου εισοδήματος. Ειδικότερα, τα ελληνικά τρόφιμα κατά την προηγούμενη δεκαετία:

- διατήρησαν το μερίδιό τους στην έντονα ανοδική αγορά της Γερμανίας (1,2% στις γερμανικές εισαγωγές), με αποτέλεσμα οι εξαγωγικές ροές να αυξηθούν κατά 46%
- αύξησαν μερίδια στις υπόλοιπες ανεπτυγμένες αγορές, όπως της Ιταλίας (+0,6 ποσοστιαίες μονάδες), της Ισπανίας (+0,4 ποσοστιαίες μονάδες), και του ΗΒ (+0,2 ποσοστιαίες μονάδες).

# Φρούτα και Γαλακτοκομικά ξεχωρίζουν για τη δυναμική τους...

## Ελληνικές εξαγωγές τροφίμων 2020

% ετήσια μεταβολή



## Οι 2 κατηγορίες που ξεχωρίζουν

...με ανοδικά μερίδια αγοράς το 2020



Γαλακτοκομικά

+6% όγκος

+8% τιμή

**+16% μερίδιο**



Φρούτα & Λαχανικά

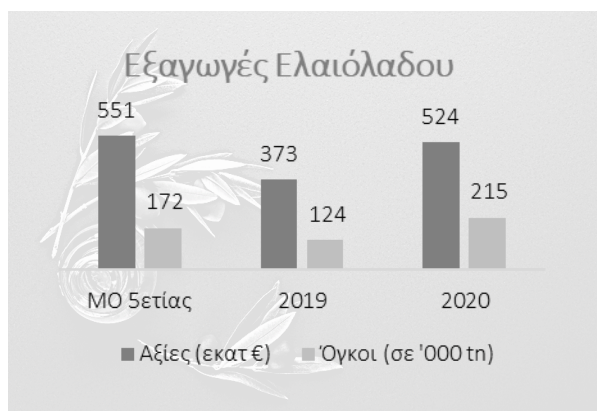
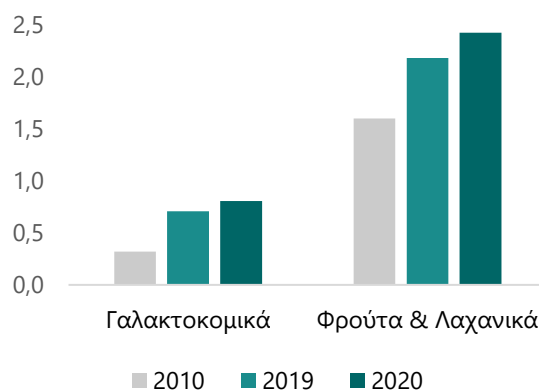
+8% όγκος

+3% τιμή

**+9% μερίδιο**

## ... και ανοδικό επίπεδο εξαγωγών

Δις €



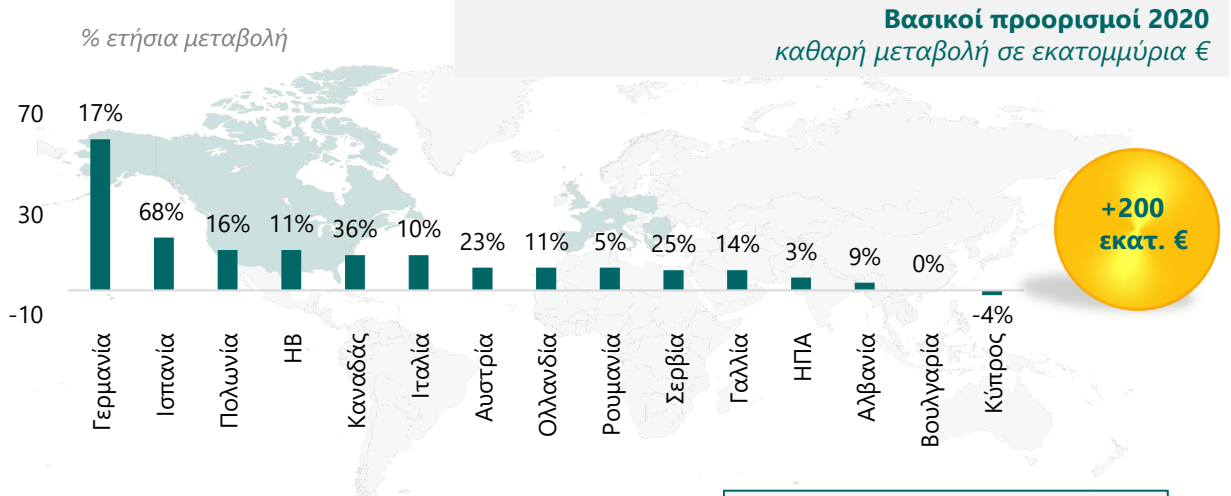
Πηγές: Eurostat

\* Τα μερίδια αγοράς αναφέρονται στην ΕΕ(27), εξαιρώντας το Ην. Βασίλειο

- Εξετάζοντας τις επιμέρους κατηγορίες τροφίμων-ποτών επιβεβαιώνεται άλλη μια φορά το εύρος της ανόδου το 2020 καθώς σχεδόν όλα τα προϊόντα αύξησαν τις εξαγωγές, ενώ ανοδική συνεχίζει να είναι η τάση τους πρώτους μήνες του 2021.
- Ιδιαίτερη αναφορά αξίζει στις κατηγορίες γαλακτοκομικών (15% των εξαγωγών του κλάδου) και φρούτων-λαχανικών (45% των εξαγωγών του κλάδου), οι οποίες σημείωσαν σημαντική αύξηση εξαγωγών το 2020 καλύπτοντας το 1/2 της αύξησης εξαγωγών τροφίμων-ποτών, κεφαλαιοποιώντας την δυνατή πορεία της προηγούμενης δεκαετίας. Μέσω αυτής της ανόδου (τόσο σε όγκο όσο και σε τιμή) κατάφεραν να κερδίσουν μερίδιο στις ευρωπαϊκές εξαγωγές (+16% και +9% αντίστοιχα).
- Αν και την εντονότερη αύξηση το 2020 τη σημείωσε το ελαιόλαδο (+40%), ουσιαστικά απλά επανήλθε στο κανονικό επίπεδο της προηγούμενης πενταετίας (μετά από συγκυριακές διακυμάνσεις).



## ... κυρίως πυρηνόκαρπα και εσπεριδοειδή...



### Επί μέρους προϊόντα

% ετήσια μεταβολή 2020



\*Βερίκοκα / Ροδάκινα / Κεράσια

### Ξεχωρίζουν



\* Τα μερίδια αγοράς αναφέρονται στην ΕΕ(27), εξαιρώντας το Ην. Βασίλειο

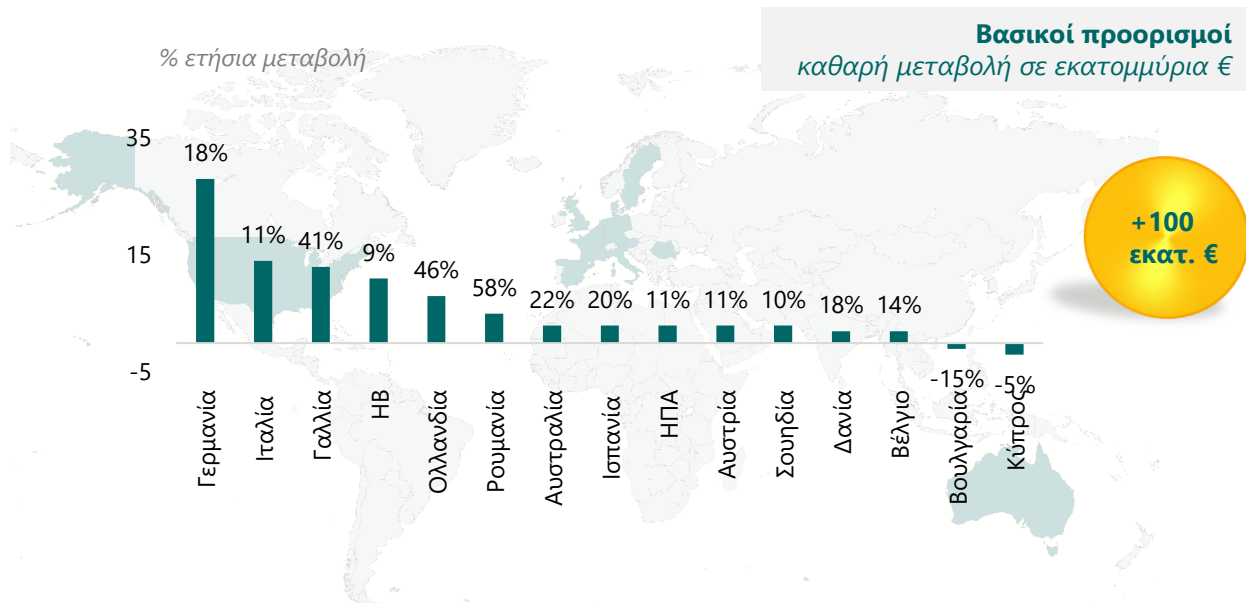
Πηγές: Eurostat

- Η δυναμική σε φρούτα-λαχανικά το 2020 αφορούσε πλήθος επί μέρους προϊόντων, με τα πυρηνόκαρπα (+39%), τα εσπεριδοειδή (+32%) και τις φράουλες (+29%) να ξεχωρίζουν, με σημαντική συνεισφορά στην αύξηση εξαγωγών (σε όγκους και τιμές) αλλά και με ανοδικά μερίδια αγοράς στις ευρωπαϊκές εξαγωγές.
- Από πλευράς εξαγωγικών προορισμών στήριξη δόθηκε κυρίως από Γερμανία που κάλυψε σχεδόν 30% της ανόδου, ενώ ακολουθούν Ισπανία, Ηνωμένο Βασίλειο και Πολωνία (από κοινού 22% της ανόδου).



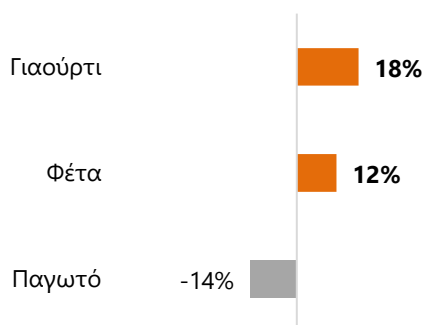


## ... καθώς και γιαούρτι και φέτα



### Επί μέρους προϊόντα

% ετήσια μεταβολή



### Ξεχωρίζουν



#### Γιαούρτι

+15% όγκος  
+3% τιμή  
**+23% μερίδιο**



#### Φέτα

+12% όγκος  
+1% τιμή  
**+17% μερίδιο**

Πηγές: Eurostat

\* Τα μερίδια αγοράς αναφέρονται στην ΕΕ(27), εξαιρώντας το Ην. Βασίλειο

- Τα επιμέρους προϊόντα γαλακτοκομικών που ξεχωρίζουν είναι το γιαούρτι και η φέτα, σημειώνοντας αύξηση 18% και 12% αντίστοιχα σε αξία εξαγωγών το 2020 (με ανοδικό όγκο και τιμές), ενώ παράλληλα το μερίδιό τους στις ευρωπαϊκές εξαγωγές σημείωσε αύξηση της τάξης του 20%.
- Οι χώρες που απορρόφησαν τις περισσότερες εξαγωγές γαλακτοκομικών το 2020 ήταν η Γερμανία (περίπου 30%), ακολουθούμενη από την Ιταλία, την Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο (από κοινού κάλυψαν σχεδόν 40% της ανόδου).

Η επιτυχημένη εξαγωγική στρατηγική ως ασπίδα στις κρίσεις

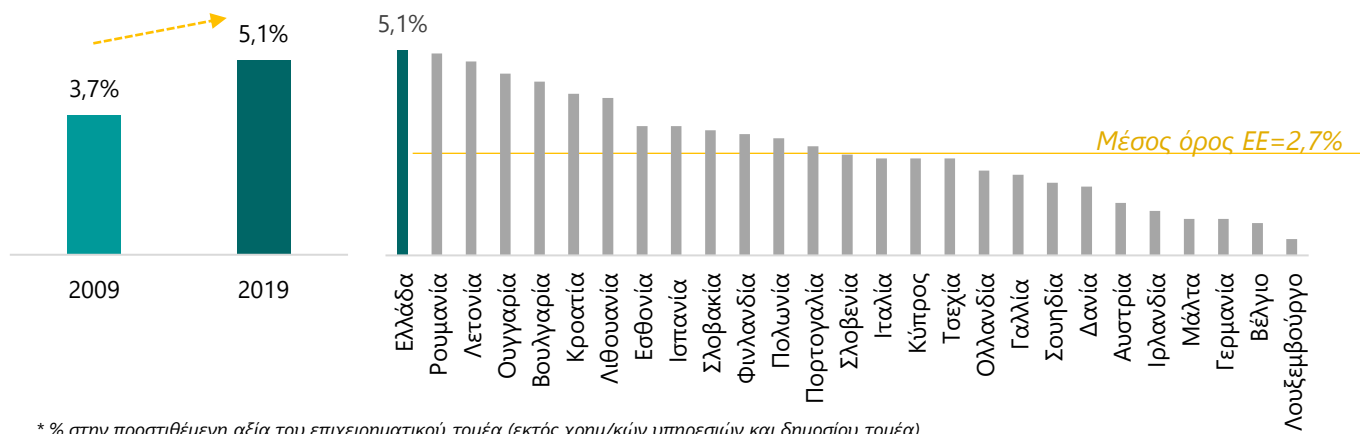


**Αδυναμίες στην παραγωγική διαδικασία – αγροτική και μεταποιητική**

Το στοίχημα της επόμενης ημέρας

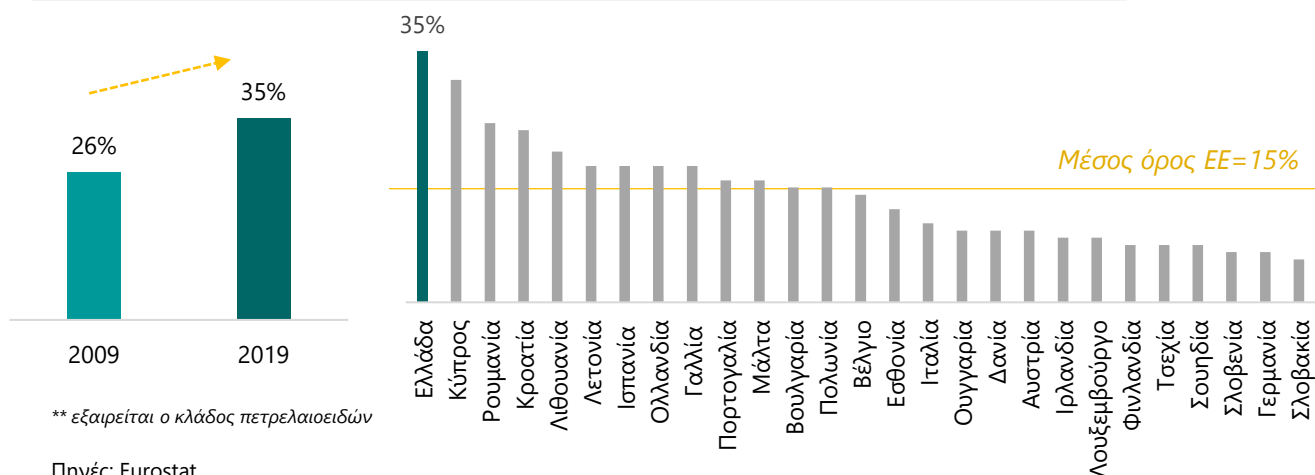
# Η ανοδική συνεισφορά των τροφίμων στην ελληνική οικονομία την τελευταία δεκαετία ...

## Συνεισφορά αγροτικής παραγωγής στην οικονομία\*



\* % στην προστιθέμενη αξία του επιχειρηματικού τομέα (εκτός χρημ/κών υπηρεσιών και δημοσίου τομέα)

## Συνεισφορά τροφίμων-ποτών στη βιομηχανία\*\*



\*\* εξαιρείται ο κλάδος πετρελαιοειδών

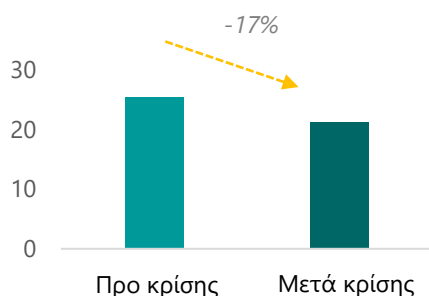
Πηγές: Eurostat

➤ Με κινητήριο δύναμη την ανοδική πορεία των εξαγωγών, ο αγροδιατροφικός τομέας αύξησε τη συνεισφορά του στην ελληνική οικονομία την τελευταία δεκαετία – με την Ελλάδα να παραμένει στην κορυφή της σχετικής ευρωπαϊκής κατάταξης. Ειδικότερα:

- Η αγροτική παραγωγή καλύπτει το 5,1% του επιχειρηματικού τομέα (σε όρους προστιθέμενης αξίας), από 3,7% το 2009 (και έναντι 2,7% κ.μ.ο. στην Ευρώπη).
- Ο κλάδος τροφίμων και ποτών καλύπτει το 35% της βιομηχανίας (εκτός πετρελαίου), από 26% το 2009 (και έναντι 15% κ.μ.ο. στην Ευρώπη)
- Αντίστοιχα, οι εξαγωγές τροφίμων και ποτών καλύπτουν το 23% των εξαγωγών προϊόντων, από 22% το 2009 (και έναντι 7% κ.μ.ο. στην Ευρώπη)

## ... ουσιαστικά αποτυπώνει μια στάσιμη παραγωγική δυναμικότητα κλάδου σε μια κατά τ' άλλα υφεσιακή οικονομία

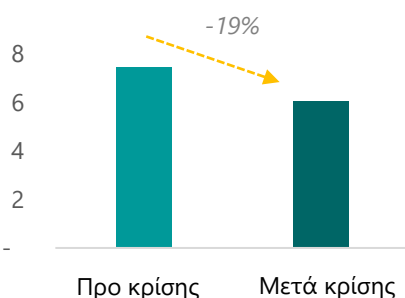
### Εγχώρια κατανάλωση τροφίμων-ποτών δισ €



### Ζήτηση τροφίμων και ποτών\* δισ €



### Πωλήσεις κλάδου εστίασης δισ €



\* προ κρίσης: 2010, μετά κρίσης: 2017

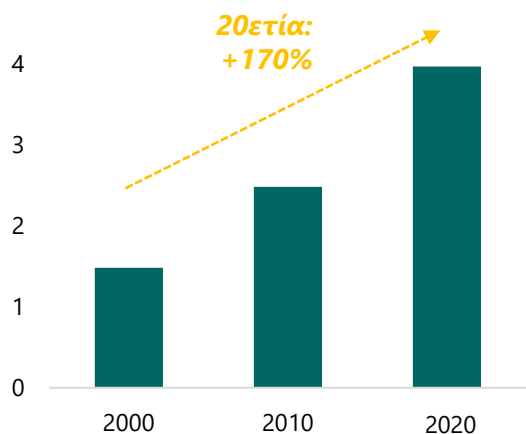
\* εξαίρνοντας φόρους και πληρωμές σε τομείς εμπορίου και μεταφορών

Πηγές: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

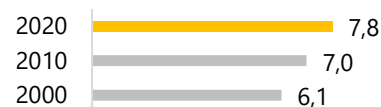
- Ωστόσο, η προαναφερθείσα αύξηση συνεισφοράς του εγχώριου κλάδου τροφίμων και ποτών την προηγούμενη δεκαετία δε συνοδεύτηκε από αυξημένη παραγωγή, καθώς η άνοδος των εξαγωγών (της τάξης των €2 δισ) ουσιαστικά ήταν μια διέξοδος για να αντισταθμιστεί η πτωτική πορεία της εσωτερικής ζήτησης (που απορροφά κατά μέσο όρο το 90% της παραγωγής).
- Ειδικότερα, στην πορεία της δεκαετούς οικονομικής κρίσης η εγχώρια κατανάλωση τροφίμων και ποτών υποχώρησε κατά 17%, συμπαρασύροντας σε αντίστοιχη πτώση τις πωλήσεις του τομέα εστίασης (από τους βασικούς κλάδους που απορροφούν την εγχώρια παραγωγή). Υπό αυτές τις συνθήκες, η εσωτερική αγορά απορρόφησε περίπου €2 δισ λιγότερα από την εγχώρια παραγωγή τροφίμων ποτών (πτώση της τάξης των €1,5 δισ άμεσα από καταναλωτές και €0,5 δισ από τους τομείς ξενοδοχείων και εστίασης).

# Στο πρώτο στάδιο της αλυσίδας, η ελληνική αγροτική παραγωγή δεν κατάφερε να ακολουθήσει την έντονη άνοδο της διεθνούς αγοράς ...

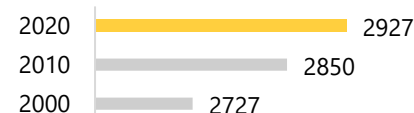
## Παγκόσμια αγροτική παραγωγή τρεις € (μόνο τρόφιμα και ποτά)



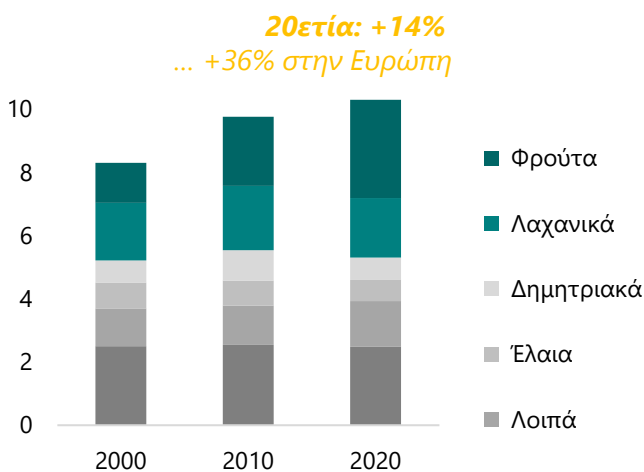
## Παγκόσμιος πληθυσμός δισεκ.



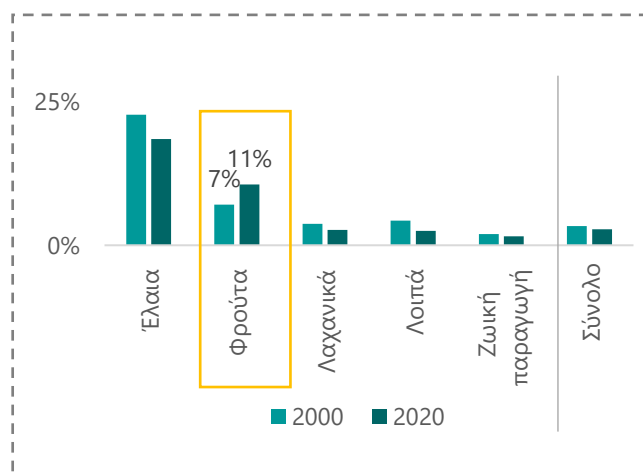
## Πρόσληψη θερμίδων Kcal/άτομο/ημέρα



## Ελληνική αγροτική παραγωγή δισ. €



## Μερίδιο Ελλάδας στην ευρωπαϊκή αγροτική παραγωγή

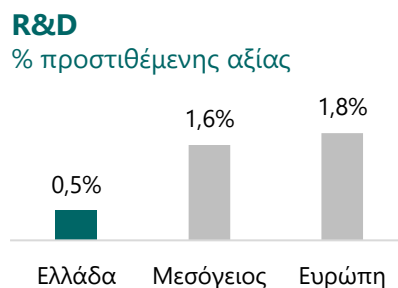
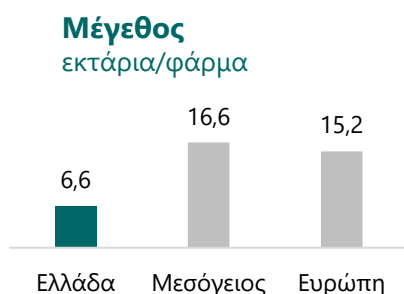


Πηγές: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, World Bank, WTO, Πρόγραμμα Ταμείου Ανάκαμψης, Εκτιμήσεις ΕΤΕ

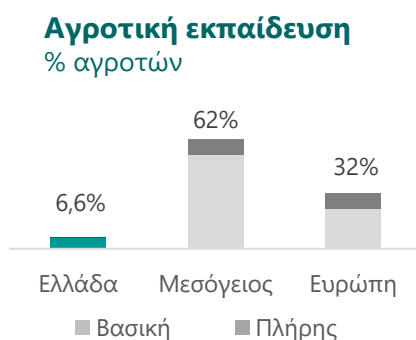
- Ξεκινώντας από την πρωτογενή παραγωγή τροφίμων, ακόμα και προ κρίσης η πορεία της υπολειπόταν των διεθνών τάσεων, καθώς στο διάστημα 2000-2020 σημείωσε αύξηση της τάξης του 14%, έναντι 36% στην Ευρώπη. Η άνοδος αυτή προήλθε κυρίως από τα ελληνικά φρούτα (+160%, έναντι σχετικής σταθερότητας στα υπόλοιπα προϊόντα), τα οποία ήταν η μόνη κατηγορία που κατάφερε να αυξήσει το μερίδιό της στην ευρωπαϊκή παραγωγή (από 7% το 2000 σε 11% το 2020).
- Στο ίδιο διάστημα, η παγκόσμια αγροτική παραγωγή σημείωσε αισθητά υψηλότερη άνοδο της τάξης του 170%. Η παγκόσμια ζήτηση ήταν ανοδική καθώς ευνοήθηκε από παράγοντες όπως η αύξηση του παγκόσμιου πληθυσμού (από 6,1 δισεκ. το 2000 σε 7,8 δισεκ. το 2020) και την παράλληλη άνοδο της ημερήσιας πρόσληψης θερμίδων ανά άτομο (από 2,730 σε 2,930 Kcal ημερησίως αντίστοιχα).

## ... υπό την επίδραση χρόνιων διαρθρωτικών αδυναμιών ...

### ΠΑΡΑΓΩΓΗ

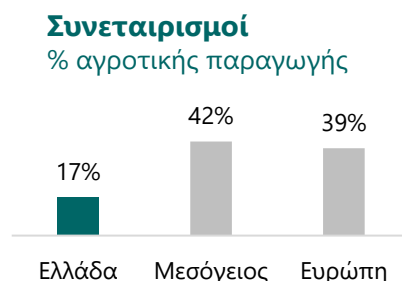


### ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ



\*3,7% νέων αγροτών στην Ελλάδα, έναντι 5% σε ΕΕ και Μεσόγειο

### ΠΡΟΩΘΗΣΗ



\* Δείκτης βάσει σχετικής τιμής εξαγωγών αγροτικών προϊόντων

Πηγές: Eurostat, Faostat

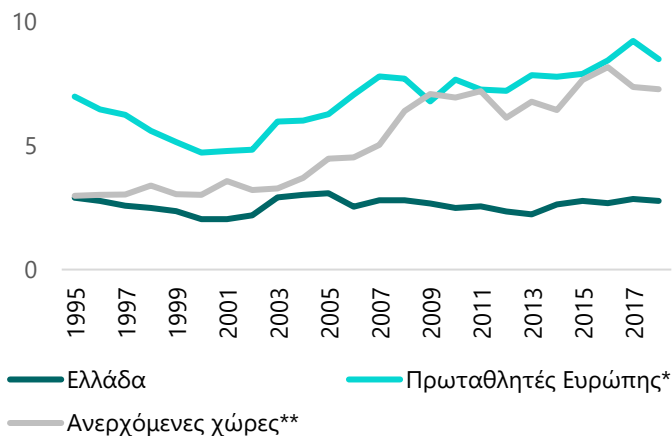
➤ Οι βασικές διαρθρωτικές αδυναμίες που επιβραδύνουν την ανάπτυξη της αγροτικής παραγωγής αφορούν κυρίως:

- Παραγωγή: Οι μικρές αγροτικές μονάδες της Ελλάδας (6,6 εκτάρια κατά μέσο όρο έναντι 15,2 στην Ευρώπη) δεν ευνοούν οικονομίες κλίμακας, αυξάνοντας το κόστος παραγωγής, ενώ χαμηλή είναι η χρήση έρευνας και ανάπτυξης στον κλάδο (0,5% της προστιθέμενης αξίας, έναντι 1,8% στην Ευρώπη).
- Ανθρώπινο κεφάλαιο: Υστέρηση σημειώνεται σε όρους εκπαίδευσης, με λιγότερο του 7% των αγροτών να έχει τουλάχιστον βασική εκπαίδευση (έναντι 32% στην Ευρώπη και 62% στη Μεσόγειο). Για τους νέους αγρότες, ενώ τα ποσοστά είναι υψηλότερα, παραμένει η υστέρηση έναντι ανταγωνιστών.
- Προώθηση: Ο χαμηλός βαθμός τυποποίησης των ελληνικών τροφίμων (20% χαμηλότερα από την Ευρώπη και 66% χαμηλότερα από τη Μεσόγειο) οδηγεί σε σχετικά χαμηλή προστιθέμενη αξία και συγκρατεί τις τιμές των εξαγωγών. Παράλληλα, υστέρηση σημειώνεται στην αξιοποίηση συνεταιριστικών σχημάτων (17% αγροτικής παραγωγής έναντι 42% και 39% σε Μεσόγειο και Ευρώπη αντίστοιχα), που θα μπορούσαν να βελτιώσουν την αποτελεσματικότητα της προωθητικής διαδικασίας.

## ... που συγκρατούν χαμηλά την παραγωγικότητα της ελληνικής γης, παρά τις ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες

### Παραγωγικότητα αγροτικής γης

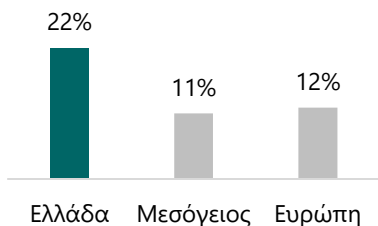
€('000)/εκτάριο



\* Βάσει Ολλανδίας  
\*\* Βάσει Ισραήλ

### Επιδότησεις

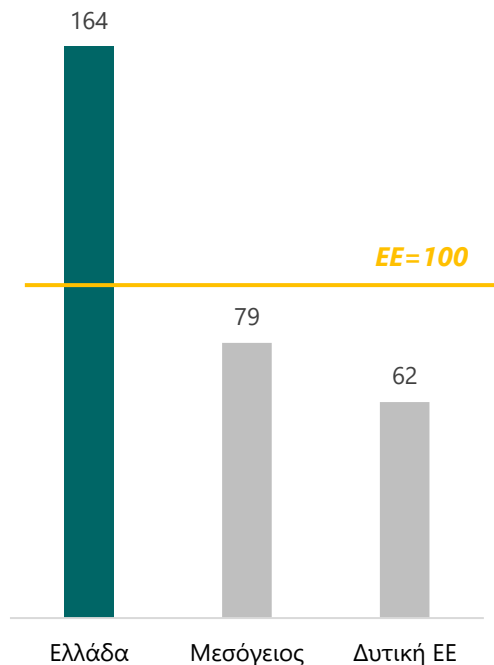
% αγροτικής παραγωγής



Πηγές: Eurostat, Faostat

### Κλιματολογικές συνθήκες

Δείκτης\* (ΕΕ = 100)

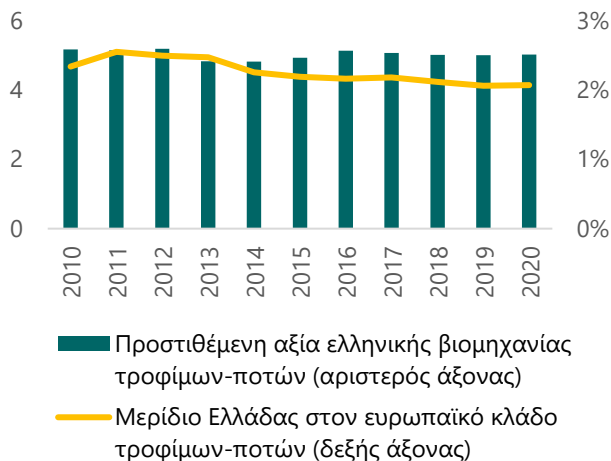


\*Δείκτης βάσει τεσσάρων (ισοβαρών) μεταβλητών με περιβαλλοντικά και κλιματολογικά χαρακτηριστικά: (i) μήκος ακτογραμμής ανά επιφάνεια, (ii) ετήσιες ώρες ηλιοφάνειας, (iii) ετήσιος όγκος βροχοπτώσεων και (iv) ποιότητα εδάφους (περιεκτικότητα σε άνθρακα, διάβρωση εδάφους (αντίστροφα) και υποβάθμιση γαιών (αντίστροφα)).

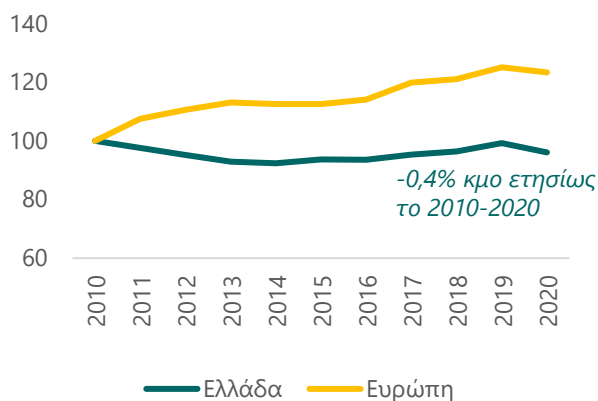
- Οι διαρθρωτικές αυτές αδυναμίες αντισταθμίζουν πλήρως τα φυσικά πλεονεκτήματα της ελληνικής γης, που είναι προικισμένη με ευνοϊκές κλιματολογικές συνθήκες (με ηλιοφάνεια, βροχοπτώσεις και ποιότητα εδάφους να δίνουν πλεονέκτημα της τάξης του 64% έναντι της Ευρώπης).
- Ως αποτέλεσμα, η παραγωγικότητα της αγροτικής γης παραμένει σε επίπεδα κοντά στον ευρωπαϊκό μέσο όρο (της τάξης των €3εκ./εκτάριο) αλλά μακριά από το τεχνολογικά αναπτυγμένα αλλά άνυδρο Ισραήλ (€7εκ./εκτάριο) και την ευρωπαϊκή πρωταθλήτρια Ολλανδία (€8εκ./εκτάριο).

## Στο δεύτερο στάδιο της αλυσίδας, η βιομηχανία τροφίμων παρουσίασε επίσης στασιμότητα...

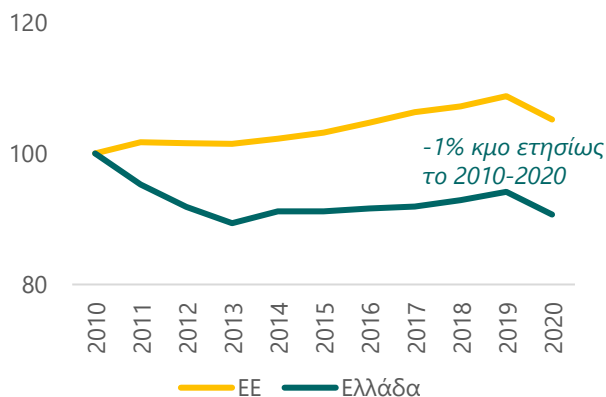
### Προστιθέμενη αξία βιομηχανίας τροφίμων-ποτών Δις €



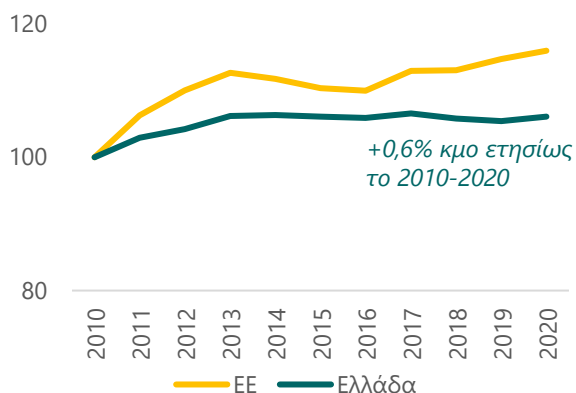
### Δείκτης κύκλου εργασιών βιομηχανίας τροφίμων-ποτών Έτος βάσης 2010 (=100)



### Δείκτης βιομηχανικής παραγωγής τροφίμων & ποτών Έτος βάσης 2010 (=100)



### Δείκτης τιμών παραγωγού τροφίμων & ποτών Έτος βάσης 2010 (=100)



Πηγές: Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ

- Περνώντας από τον πρωτογενή τομέα στο στάδιο της μεταποίησης, εντοπίζουμε αντίστοιχα ζητήματα στασιμότητας. Ειδικότερα, η προστιθέμενη αξία της ελληνικής βιομηχανίας τροφίμων και ποτών παρέμεινε κοντά στα €5 δις την τελευταία δεκαετία, με το μερίδιο μας στην ΕΕ να μειώνεται στο 2,1% το 2020, από 2,5% στην αρχή της δεκαετίας.
- Παρόμοια στασιμότητα σημειώθηκε σε όρους κύκλου εργασιών των εταιρειών του κλάδου. Συγκεκριμένα, οι πωλήσεις των ελληνικών βιομηχανιών τροφίμων παρέμειναν σταθερές στη δεκαετία 2010-2020, καθώς η ελαφρώς πτωτική παραγωγή (-1% ετησίως σε όρους όγκου) αντισταθμίστηκε από τις ελαφρά ανοδικές τιμές (+0,6% ετησίως). Αντίστοιχα στην Ευρώπη ο κύκλος εργασιών αυξήθηκε κατά 2,3% ετησίως, μέσω ανοδικών τάσεων τόσο σε όγκους όσο και σε τιμές τροφίμων.



## ... με την προσθήκη υπεραξίας πάνω στην αγροτική παραγωγή να παραμένει σε χαμηλά επίπεδα

### Δείκτης Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος

Δείκτης\* (EE=100)



\* Global Competitiveness Index (WEF)



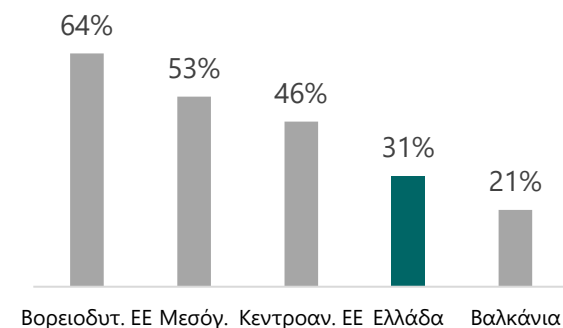
### Λειτουργική κερδοφορία βιομηχανίας τροφίμων

Gross operating rate



### Προστιθέμενη αξία βιομηχανίας τροφίμων

% αγροτικής παραγωγής



Πηγές: WEF (Global Competitiveness Index), Eurostat

➤ Σε μεγάλο βαθμό η χαμηλή ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας τροφίμων αντικατοπτρίζει αδυναμίες στο ευρύτερο επιχειρηματικό περιβάλλον. Ειδικότερα η Ελλάδα σημειώνει υστέρηση της τάξης του 13% έναντι της Ευρώπης στο δείκτη ανταγωνιστικότητας (GCI), που λαμβάνει υπόψη ένα εύρος παραγόντων όπως θεσμικό περιβάλλον, υποδομές, εργασιακά ζητήματα, τεχνολογία, καινοτομία, δεξιότητες. Παράλληλα, ελλείψεις εντοπίζονται στην κουλτούρα συνεργασίας με την Ελλάδα να κατατάσσεται τελευταία μεταξύ 37 χωρών του ΟΟΣΑ σε δείκτες που αφορούν συνεργασίες μεταξύ επιχειρήσεων καθώς και μεταξύ επιχειρηματικού και ακαδημαϊκού τομέα.

➤ Το δυσμενές επιχειρηματικό περιβάλλον βλάπτει ουσιαστικά τη λειτουργική κερδοφορία και την απόδοση της βιομηχανίας τροφίμων στην Ελλάδα, η οποία είναι σε μειονεκτική θέση έναντι ανταγωνιστικών χωρών (περιθώριο λειτουργικού κέρδους 8,3%, έναντι 8,7% στη Μεσόγειο και 9,2% στην βορειοδυτική Ευρώπη).

➤ Με τη σειρά της αυτή η χαμηλή απόδοση μειώνει την ελκυστικότητα του εγχώριου κλάδου τροφίμων για επενδύσεις, κρατώντας χαμηλά την παραγωγική του δυναμικότητα. Αποτέλεσμα αυτών είναι η περιορισμένη προσθήκη αξίας στην αγροτική παραγωγή (31% έναντι 53% στη Μεσόγειο και 64% σε χώρες της Βόρειας Ευρώπης), που μεταφράζεται σε χαμηλή συνεισφορά προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας (π.χ. τυποποίηση έναντι χύμα διάθεσης, φιλετοποίηση ψαριών και κρέατος κλπ).

**Η επιτυχημένη εξαγωγική στρατηγική ως  
ασπίδα στις κρίσεις**

**Αδυναμίες στην παραγωγική διαδικασία –  
αγροτική και μεταποιητική**



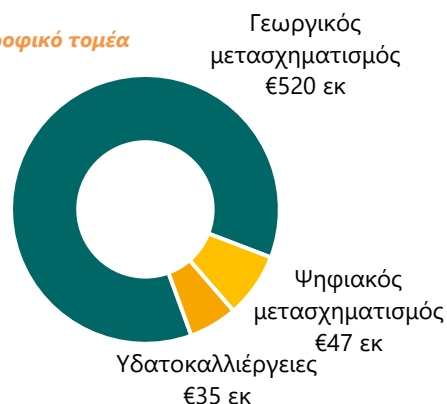
**Το στοίχημα της επόμενης ημέρας**

# Μοναδική ευκαιρία το Ταμείο Ανάκαμψης για την ενδυνάμωση της παραγωγικής βάσης του κλάδου σε πρωτογενή και δευτερογενή τομέα ...

## Επιδότησεις Ταμείου Ανάκαμψης



€ 0,6 δις αποκλειστικά προς τον αγροδιατροφικό τομέα

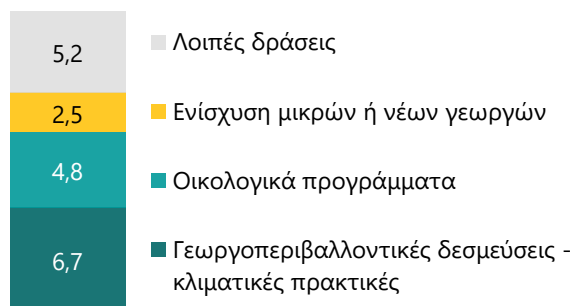


## Δάνεια Ταμείου Ανάκαμψης



## ΚΑΠ 2021-2027

δις €



Πηγές: Πρόγραμμα Ταμείου Ανάκαμψης, Εκτιμήσεις ΕΤΕ, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

- Μέσα σε αυτή την δύσκολη συγκυρία του COVID-19, αναδύεται η μοναδική ευκαιρία για την ελληνική επιχειρηματικότητα να αξιοποιήσει πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης (€18,2 δις επιδοτήσεις και €12,7 δις δανείων για την επόμενη εξαετία), που ουσιαστικά διπλασιάζουν τη διαθέσιμη ευρωπαϊκή στήριξη (ΕΣΠΑ – ΚΑΠ). Με αυτόν τον τρόπο ο αγροδιατροφικός τομέας έχει τη δυνατότητα να καλύψει διαρθρωτικές αδυναμίες και να εφαρμόσει πολιτικές που θα τον καταστήσουν ανταγωνιστικό στην επόμενη μέρα.
- Ειδικότερα, πέρα από τις ευρύτερες δράσεις του Ταμείου (και τα έμμεσα οφέλη από μεταρρυθμίσεις στο επιχειρηματικό περιβάλλον), ενδεικτικό της σημασίας που δίνεται στον αγροδιατροφικό τομέα είναι ότι αποτελεί έναν από τους τομείς που στηρίζονται άμεσα μέσω επιδοτήσεων. Συγκεκριμένα, πόροι ύψους €0,6 δις θα διατεθούν αποκλειστικά στον αγροτικό τομέα για δράσεις όπως πράσινη γεωργία, γεωργία ακριβείας, ψηφιοποίηση, συνεργασίες οριζόντιες και κάθετες με στόχο την καινοτομία και την εξωστρέφεια.
- Παράλληλα, η νέα ΚΑΠ ύψους €19,2 δις (στο διάστημα 2021-27) δίνει έμφαση στην υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας (με γεωργοπεριβαλλοντικές δεσμεύσεις (35%) και οικολογικά προγράμματα (25%)), ενώ μέρος αυτής (13%) κατευθύνεται στην ενίσχυση μικρών ή νέων γεωργών με τη μορφή εισοδηματικής στήριξης, επενδυτικής ενίσχυσης ή ενίσχυσης εκκίνησης.



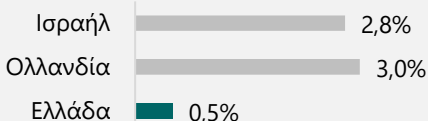
- Οι στρατηγικές κατευθύνσεις που δίνονται από τα παραπάνω προγράμματα είναι συμβατές με τις παρεμβάσεις που χρειάζεται ο κλάδος προκειμένου να ξεκλειδώσει την δυναμική του σε όρους παραγωγικής επέκτασης και προώθησης προϊόντων υψηλής προστιθέμενης αξίας. Ειδικότερα, βάσει υποδείγματος της Διεύθυνσης Οικονομικής Ανάλυσης της ΕΤΕ (Κλαδική μελέτη: «Agro-food industry [December 2015]), η βελτίωση της παραγωγικότητας αγροτικής γης καθώς και η αύξηση της προστιθέμενης αξίας της βιομηχανίας τροφίμων προϋποθέτουν:
  - Τεχνολογία: αυξημένες δαπάνες έρευνας και ανάπτυξης στην αγροτική παραγωγή και βιομηχανία τροφίμων
  - Branding: ποιοτικά χαρακτηριστικά και στρατηγικές ανάδειξής τους, επιτυγχάνοντας υψηλότερη τιμή προϊόντων
  - Τυποποίηση: περιορισμός χύμα διάθεσης προϊόντων μέσω επέκτασης μεταποιητικών μονάδων, που με τη σειρά του απαιτεί βελτίωση συνθηκών επιχειρηματικού περιβάλλοντος (με έμφαση σε κίνητρα επενδύσεων και σχέσεις με προμηθευτές)
  - Συνεργασίες: οικονομίες κλίμακας και αύξηση αποτελεσματικότητας μέσω αυξημένης διείσδυσης και αποτελεσματικής λειτουργίας συνεταιρισμών και λοιπών συνεργατικών σχημάτων
- Στη συνέχεια θα εξεταστούν ενδεικτικά επιτυχημένα παραδείγματα χωρών που σημειώνουν υψηλές επιδόσεις σε καθέναν από τους παραπάνω τομείς.



## Τεχνολογία (R&D)

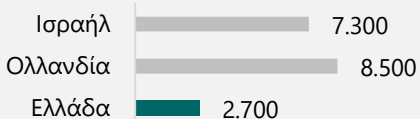
### Αγροτικό R&D

% αγροτικού ΑΕΠ



### Παραγωγικότητα γης

€ ανά εκτάριο



Το **Ισραήλ** με ουσιαστική επένδυση στην έρευνα και την ανάπτυξη κατόρθωσε να μετατρέψει την άνυδρη γη του σε έναν από τους παραγωγικότερους τόπους, όντας πρωτοπόρος σε οπωροκηπευτικά προϊόντα (όπως η τομάτα), και ξεπερνώντας την ΕΕ σε πολλά είδη τροφίμων (όπως το γάλα). Ενδεικτικά, κατόρθωσε να αναπτύξει:

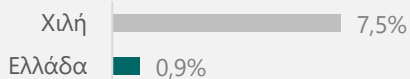
- Έξυπνα αρδευτικά συστήματα (όπως ανακύκλωση υδάτινων πόρων)
- Γεωργία ακριβείας (machine learning και ρομποτική)
- Ανθεκτικούς σπόρους (και προσαρμοσμένους στις ειδικές κλιματολογικές συνθήκες της χώρας)
- Εξειδικευμένες λύσεις αγροκτήματος (ανάπτυξη λογισμικού Online Agricultural Knowledge).



## Branding

### Παγκόσμιες εξαγωγές φρούτων

Μερίδιο αγοράς



Σχετική τιμή



\* Συγκρίνουμε με μικρή οικονομία με εξίσου υψηλή συνεισφορά αγροτικού τομέα στο ΑΕΠ (της τάξης του 3,5%)

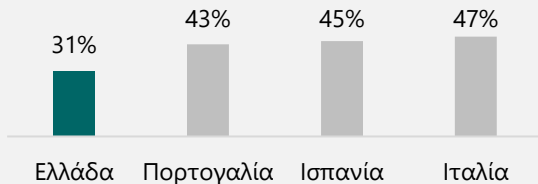
Η **Χιλή** μέσω της καμπάνιας "**Foods from Chile, Source of Life**", έχει προωθήσει ένα εθνικό Brand για τα τρόφιμά της, που τα καθιστά αναγνωρίσιμα σε διεθνές επίπεδο. Η στοχευμένη στρατηγική ανάδειξης των προτερημάτων των προϊόντων της, επιτρέπει υψηλά μερίδια αγοράς σε διεθνείς αγορές εξαγωγών (8πλάσια μερίδια από την Ελλάδα σε μεσογειακού κλίματος φρούτα όπως μήλα, πορτοκάλια) και μάλιστα με υψηλή σχετική τιμή. Παράλληλα, έχει προχωρήσει σε επιτυχή διασύνδεση του αγροδιατροφικού τομέα με τον τουρισμό (αμπελώνες-κρασί). Σημειώνεται ότι για να εξασφαλιστεί η επιτυχία της προώθησης εθνικού brand χρειάστηκε αντίστοιχη επένδυση σε σύγχρονες υποδομές που εξασφαλίζουν ποιοτικό προϊόν, όπως ψυκτικοί θάλαμοι, συσκευαστήρια, και χρήση ορθών αγροτικών πρακτικών (βάσει FDA και GAP).



## Τυποποίηση

### Προστιθέμενη αξία βιομηχανίας τροφίμων-ποτών

% αγροτικής παραγωγής



### Ελαιόλαδο:

% τυποποιημένων εξαγωγών



\*το υπόλοιπο 73% είναι χύμα εξαγωγές κυρίως προς Ιταλία, η οποία το επανεξάγει ως τυποποιημένο

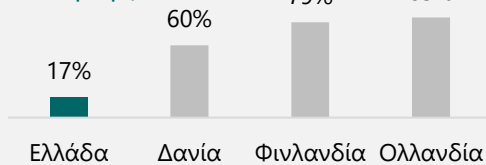
Με σημείο αναφοράς τη γειτονική **Ιταλία** αναδεικνύεται η υστέρηση της Ελλάδας σε όρους τυποποίησης (με τη βιομηχανία τροφίμων να προσθέτει αξία της τάξης του 31% στην ελληνική αγροτική παραγωγή έναντι 47% στην Ιταλία). Χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η διαφορετική στρατηγική στο ελαιόλαδο όπου στην Ελλάδα σχεδόν  $\frac{3}{4}$  των εξαγωγών γίνεται σε χύμα μορφή, ενώ η Ιταλία εξάγει μόνο τυποποιημένο προϊόν, εισπράττοντας την αντίστοιχη υπεραξία. Σημειώνεται ότι η αξιοποίηση του Ταμείου Ανάκαμψης θα μπορούσε να μεγεθύνει το παραπάνω κενό, καθώς η Ιταλία προωθεί περαιτέρω υποδομές εφοδιαστικής αλυσίδας αγροτικών προϊόντων (εκσυγχρονισμός μονάδων επεξεργασίας, αποθήκευσης και συσκευασίας) καθώς και εντονότερη μηχανοποίηση και ψηφιοποίηση του πρωτογενούς τομέα.



## Συνεργασίες

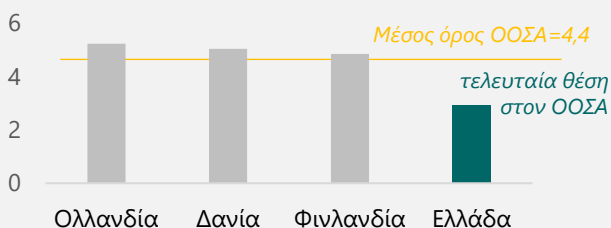
### Αγροτικοί συνεταιρισμοί

% παραγωγής



### Ανάπτυξη clusters

κλίμακα 1-7



Τα οφέλη της συνεργατικής κουλτούρας αναδεικνύονται στις οικονομίες της **Βόρειας Ευρώπης** όπου η φιλοσοφία «ισχύς εν τη ενώσει» (με αύξηση διαπραγματευτικής δύναμης ως προς προμηθευτές, πελάτες και πιστωτές) επέτρεψε σε αγροτικούς συνεταιρισμούς να μετατραπούν σε μεγάλες επιχειρήσεις με πωλήσεις άνω των €10 δις (π.χ. Arla, Friesland). Ειδικότερα, η διείσδυση των συνεταιρισμών στην αγροτική παραγωγή αγγίζει το 83% της παραγωγής σε χώρες όπως η Ολλανδία, η Δανία και η Σουηδία όταν στην Ελλάδα φτάνει μόλις το 17%. Το γεγονός αυτό συνάδει με την ευρύτερη υστέρηση της χώρας όσον αφορά τη συμμετοχή σε cluster (τελευταία μεταξύ χωρών του ΟΟΣΑ στη σχετική κατάταξη).

# Ακολουθώντας τα βήματα πρωτοποριακών χωρών (όπως η Νέα Ζηλανδία), η Ελλάδα μπορεί να έχει όφελος της τάξης των €13δισ

## ΣΥΝΘΗΚΕΣ

### Τεχνολογία

δαπάνες R&D (%προστιθέμενης αξίας)



### Branding\*

δείκτης Ευρώπη=100



\* Δείκτης βάσει σχετικής τιμής εξαγωγών αγροτικών προϊόντων

### Τυποποίηση:

Δείκτης Επιχειρηματικού Περιβάλλοντος (ΕΕ=100)



### Συνεταιρισμοί

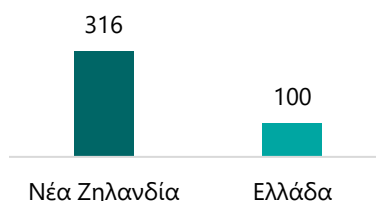
% αγροτικής παραγωγής



## ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ

### Παραγωγικότητα γης\*

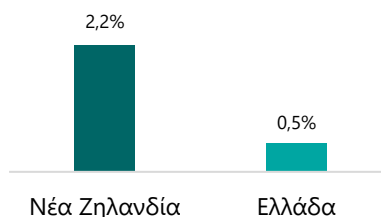
Δείκτης (Ελλάδα=100)



\* Προστιθέμενη αξία αγροτικής παραγωγής, διορθωμένη για το βαθμό χρήσης πρώτων υλών

### Διεθνές μερίδιο

% παγκόσμιων εξαγωγών τροφίμων



Πηγές: Eurostat, FAOSTAT, World Bank, OECD, Εκτιμήσεις ΕΤΕ (Κλαδική μελέτη: «Agro-food industry (December 2015)».

- Χαρακτηριστικό παράδειγμα επιτυχούς συνδυασμού όλων των ανωτέρω στρατηγικών, πολιτικών και δράσεων αποτελεί η Νέα Ζηλανδία, που επενδύοντας ουσιαστικά σε όλους τους άξονες (Τεχνολογία, Branding, Τυποποίηση, Συνεργασίες), κατορθώνει να αυξάνει την παραγωγικότητα της γης της και να κατακτά υψηλά μερίδια στη διεθνή αγορά τροφίμων. Συγκεκριμένα, με παραγωγικότητα γης τριπλάσια της ελληνικής, καταφέρνει να έχει διείσδυση τετραπλάσια της ελληνικής (αγγίζοντας το 2,2% της παγκόσμιας αγοράς έναντι του 0,5% της Ελλάδας).
- Συνοψίζοντας, με όχημα αλλαγής το Ταμείο Ανάκαμψης, η Ελλάδα μπορεί να κάνει τις αναγκαίες μεταρρυθμίσεις και επενδυτικές δράσεις ώστε να ενδυναμώσει την αλυσίδα αξίας, σε έναν κλάδο που έχει ξεκάθαρο συγκριτικό πλεονέκτημα. Τα παραδείγματα άλλων χωρών αποδεικνύουν ότι τα οφέλη στην οικονομία μπορούν να είναι σημαντικά. Σύμφωνα με εκτιμήσεις μας, ο ελληνικός αγροδιατροφικός τομέας μπορεί να έχει όφελος της τάξης των €13 δισ (σε όρους προστιθέμενης αξίας) σε περίπτωση που οι προαναφερθέντες παράγοντες προσεγγίσουν τον μέσο όρο των ευρωπαϊκών χωρών.

## ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

*Το παρόν δελτίο προορίζεται αποκλειστικά για την ενημέρωση επαγγελματιών επενδυτών οι οποίοι καλούνται να προβούν στην υλοποίηση των επενδυτικών τους αποφάσεων χωρίς να στηρίζονται στα περιεχόμενά του. Σε καμία περίπτωση το παρόν δελτίο δεν θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί ή να θεωρηθεί ως πρόταση για πώληση είτε ως παρότρυνση για οποιαδήποτε πρόταση αγοράς. Τα στοιχεία που αναφέρονται στο παρόν δελτίο προέρχονται από πηγές που θεωρούνται αξιόπιστες. Μη όντας σε θέση να αποκλείσει το ενδεχόμενο λάθους από μέρους των εν λόγω πηγών η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος δεν εγγυάται για ακρίβεια, την επικαιρότητα ή τη χρησιμότητα οποιασδήποτε πληροφορίας. Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος και οι θυγατρικές της εταιρίες δε φέρουν καμία ευθύνη για οποιαδήποτε άμεση ή παρεπόμενη ζημία απορρέει από οποιαδήποτε χρήση της παρούσας αναφοράς.*

